

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук Мудрецької Ганни Володимирівни
на дисертацію Гордуз Ганни Володимирівни
на тему
«Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії (081 – Право)**

Актуальність проведеного дослідження. Дисертаційна робота Гордуз Г.В. присвячена актуальній темі – відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Передбачаючи можливість втрати матеріалів кримінального провадження та необхідності їх подальшого відновлення, законодавець запровадив у КПК України розділ VII, який регламентує особливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Так, згідно зі ст. 524 КПК, відновленню підлягають втрачені матеріали в тому кримінальному провадженні, яке завершилося ухваленням вироку суду. Після одержання заяви щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, суддя вживає заходів для одержання від прокурора відомостей та копій необхідних процесуальних документів, що стосуються відновлюваних матеріалів (ст. 529 КПК). Водночас, після повномасштабного вторгнення РФ на територію України, було запроваджено правовий режим воєнного стану. Очевидно, що разом із цим гостро постала проблема правового регулювання інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження саме в умовах воєнного стану. Так, внаслідок ведення бойових дій відбувається пошкодження або знищення адміністративних будівель, у яких зберігаються матеріали кримінальних проваджень, речові докази; крім того, окремі території України було тимчасово окуповано. Ці та інші обставини спричинили знищення великої кількості матеріалів кримінальних проваджень або унеможливили доступ до них уповноважених службових осіб. Вказане обумовило внесення змін до КПК України, якими Розділ IX-1 було доповнено статтею 615¹, що визначає особливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану, що й зумовлює актуальність наукового дослідження питань, пов'язаних із відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Наукове дослідження цієї проблеми нині має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки більшість теоретичних і практичних аспектів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану на сьогодні залишаються недослідженими, зокрема, це стосується питань щодо умов та суб'єктів-ініціаторів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; вимог до заяви та клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; процесуального порядку відновлення втрачених

матеріалів кримінального провадження в ординарному правовому режимі та в умовах воєнного стану та ін.

Викладене безумовно свідчить що дисертаційне дослідження Гордуз Ганни Володимирівни «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», у розряд вкрай актуальних досліджень. Висновки й узагальнення Гордуз Г. В. щодо новизни та практичного значення дисертації мають актуальне значення для науки кримінального процесу. Актуальність обраної теми обумовлена також і тим, що опублікованих наукових праць, у яких комплексно досліджувалися б питання відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, відсутні, існують лише окремі розробки, які в різних аспектах висвітлюють зазначені питання. Очевидно також, твердження автора, що аналіз сучасного стану наукової розробленості питань, пов'язаних із відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження, свідчить про відсутність комплексних наукових досліджень з цієї проблематики, фрагментарність існуючих публікацій та вказує на пов'язаність зацікавленості у дослідженні цього інституту із законодавчими змінами та важливістю для правозастосовної практики, яка суттєво актуалізується внаслідок повномасштабного вторгнення. Крім того, у процесуальних аспектах відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження залишилися низка концептуально та практично не вирішених питань, що в сукупності вказує на актуальність тематики дисертаційного дослідження.

Аналіз представлених Гордуз Г. В. матеріалів дисертації за темою: «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а також ознайомлення з його публікаціями, дає підстави стверджувати, що автором проведений детальний науковий аналіз теми, актуальної у теоретичному та практичному плані, а також сформульовано висновки та пропозиції, що виносяться на захист. Оцінюючи дисертацію загалом можна констатувати, що дисертація Гордуз Г. В. підготовлена на високому науковому рівні, її структура логічно побудована, ключові проблеми чітко сформульовані, наукові положення характеризуються високим ступенем обґрунтованості та достовірності, а висновки та рекомендації мають значення не лише для теорії кримінального процесу, а й вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування. Цей загальний висновок підтверджується за основними критеріями, за якими оцінюються подібні наукові роботи.

Аналізуючи дисертаційну роботу здобувачки, можна встановити, що об'єкт та предмет дослідження відповідають темі, визначеній автором, і свідчать про адекватність обраних методологічних підходів для вирішення поставлених завдань. Структура та послідовність викладу матеріалу відповідають темі дослідження і дозволяють повноцінно розкрити її зміст.

Авторка дисертації чітко та системно сформулювала завдання дослідження, які логічно впливають з визначеної мети. Також варто відзначити методи дослідження, використані автором, їх обґрунтованість та вправне застосування, що належним чином відображається в структурі роботи.

У роботі чітко простежується зв'язок з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційне дослідження Гордуз Г. В. виконано відповідно до положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (що затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (що затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), 20 Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (що затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), пріоритетного напрямку «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, що затверджена постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21. Дослідження є складовою плану науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773) та частиною загальної наукової теми, що виконується кафедрою кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (0114U004019).

Не викликають заперечень **ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.** Вони забезпечуються: застосуванням загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які обрано відповідно до теми цієї наукової роботи; науково-теоретичним підґрунтям дисертації виявилися наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі криміналістики, кримінального процесу, кримінального права тощо; емпіричну базу дослідження становлять офіційні статистичні дані Офісу Генерального прокурора, відомості з Єдиного державного реєстру судових рішень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація Гордуз Г. В. за темою: «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» є однією з перших в українській науці наукових досліджень щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, в якій сформульовано низку наукових положень, висновків і рекомендацій щодо відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, автором Гордуз Г. В. розроблено систему наукових положень і обґрунтовано наукові

результати, які є новими для науки кримінального процесу або які наділені істотними ознаками новизни.

Важливого значення набуває те, що автор звертає увагу на формулювання спеціального процесуального стандарту доказування для процедур відновлення матеріалів кримінального провадження – *«розумна достатність доказів для відновлення»*, який полягає у достатньому рівні достовірності та переконливості наданої та оціненої судом інформації для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Відновлені матеріали кримінального провадження матимуть силу оригіналу за умови, що: вони дійсно існували у провадженні (належність), їхній зміст встановлений у достатньому обсязі (достатність); немає обґрунтованих сумнівів у їх автентичності (достовірність); дотримано процесуальної форми відновлення, передбаченої законом (допустимість).

Заслужують на увагу доводи автора стосовно того, що існує чотириступенева модель процесуального порядку розгляду заяви (клопотання) про відновлення втрачених матеріалів, що включає етапи: відкриття провадження; підготовки до розгляду; судового розгляду; постановлення рішення. Надано деталізований процесуальний порядок діяльності суду та учасників провадження на кожному з етапів, що дозволяє формалізувати розгляд таких справ у судовій практиці;

На схвалення заслуговує й факт того, що Гордуз Г. В. доводить, що особливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії підготовчого провадження, узгоджується із завданнями стадії, не суперечить її функціональному призначенню, забезпечує процесуальну безперервність кримінального провадження та захист прав його учасників. При цьому авторкою запропоновано внести зміни до статті 314 КПК України шляхом доповнення її частиною 2-1, у якій регламентовано порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на цій стадії, обґрунтовано необхідність вирішення питань щодо реєстрації таких матеріалів, зупинення провадження та скасування запобіжного заходу.

Цінною для розвитку науки є запропоноване авторкою запровадження «ланцюгу зберігання доказів» (Chain of Custody) у кримінальному процесі України для забезпечення збереження, ідентифікації, контролю за переміщенням, доступом і відновленням речових та цифрових доказів із використанням сучасних засобів захисту інформації. А також формулювання концепції уніфікованого процесуального механізму відновлення втрачених матеріалів незалежно від режиму кримінального провадження (ординарного чи в умовах надзвичайних правових режимів), надані пропозиції щодо виокремлення уніфікованого інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в окремий розділ КПК України.

Дисертанткою вдало вдосконалено теоретичні напрацювання щодо мети відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, яка полягає не у

формальному наданні статусу «оригіналу» відновленим матеріалам, а направлена на виконання завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 КПК України, поновлення, забезпечення суб'єктивних прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, реалізація яких унеможливлена внаслідок втрати матеріалів кримінального провадження.

Важливого значення для науки набувають визначені автором положення щодо класифікації форм втрати матеріалів кримінального провадження за наступними критеріями: 1) за обсягом матеріалів: повна втрата матеріалів; часткова втрата матеріалів (втрата окремих процесуальних документів, речових доказів тощо); 2) за способом: втрата; знищення; викрадення; спотворення; пошкодження; незаконне заволодіння; 3) за наміром (умислом): з прямим наміром (умислом); з необережності (втрата матеріалів внаслідок службової недбалості); без наміру (умислу) – внаслідок обставин непереборної сили (епідемії, військові дії, стихійні лиха або інші подібні обставини); 4) за суб'єктами, що спричинили (допустили) втрату, знищення, спотворення матеріалів кримінального провадження: суб'єкти, що здійснюють кримінальне провадження; інші учасники кримінального провадження; особи, які не мають відношення до кримінального провадження; безсуб'єктна втрата (внаслідок обставин непереборної сили).

У висновках за результатами дисертаційного дослідження на основі комплексного аналізу основ відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, розроблено науково обґрунтовані рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення організаційного, методичного, інформаційного забезпечення відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Усі представлені автором положення, висновки та рекомендації мають не лише наукову, а й практичну цінність. Переважна більшість авторських здобутків впроваджена у наукову-дослідницьку діяльність, навчальний процес і правозастосовну сферу, що підтверджується актами впровадження. Отже, саме із наведених та багатьох інших причин дисертаційне дослідження Гордуз Г. В. без всякого сумніву, вирізняється новизною й оригінальністю та свідчить про досягнення дисертантом високого фахового рівня для проведення високоефективних наукових досліджень.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності в цілому. Структура і зміст дисертаційного дослідження Гордуз Г. В. за темою: «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» є логічно побудованими, зумовленими поставленою метою та завданнями дослідження, його об'єктом і предметом, відповідають логіки наукового пошуку.

Дисертація Гордуз Г. В. композиційно складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (197 найменувань) та додатків.

У розділі 1 «Теоретико-правові основи відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» автором проаналізовано сучасний стан наукового дослідження відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; визначено поняття матеріалів кримінального провадження як предмет відновлення; досліджено правову природу відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

У розділі 2 «Процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» визначено умови та суб'єктів-ініціаторів відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; проаналізовано вимоги до заяви та клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; досліджено процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному правовому режимі; з'ясовано порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в умовах воєнного стану.

У розділі 3 «Перспективні напрямки удосконалення процесуального порядку збереження матеріалів кримінального провадження та їх відновлення у випадку втрати» охарактеризовано перспективні напрямки удосконалення процесуального порядку збереження матеріалів кримінального провадження та їх відновлення у випадку втрати.

Про повноту викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації свідчить та обставина, що результати дисертаційного дослідження відображено у шести наукових публікаціях, серед яких три статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні, дві публікації – тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Оформлення дисертаційної роботи, виконаної Гордуз Г. В., відповідає всім вимогам, встановленим для цього виду наукових праць. Зміст анотації та висновків відображає основні положення дослідження. Науковий стиль викладення державною мовою не викликає зауважень. Дисертація у цілому свідчить про вільну орієнтацію автора у криміналістичній науці та добру обізнаність у науковій літературі й законодавстві, що відповідає високому рівню наукової кваліфікації. Висновки і пропозиції автора ґрунтуються на достатній науковій платформі, що дає підстави визнати дослідження самостійним і завершеним. Більшість висновків дисертанта науково обґрунтовані й оригінальні, сприяють перегляду усталених догм. Дисертація є самостійним дослідженням монографічного характеру і становить значний науковий та практичний інтерес.

Позитивна оцінка дисертаційного дослідження Гордуз Г. В. у цілому та її окремих положень зокрема не виключає можливості та необхідності висловити певні застереження і зауваження щодо позицій, які потребують критичної

оцінки, є спірними або потребують додаткової аргументації та дають можливість вступити у дискусію з автором:

1. У підрозділі 1.3. «Правова природа відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження», досліджуючи причини втрати матеріалів кримінального провадження, авторка зазначає, що обставини, причини та форми втрати матеріалів кримінального провадження не впливають на можливість початку правовідносин щодо їх відновлення. При цьому авторкою наводиться лише класифікація форм втрати матеріалів кримінального провадження. Проте з процесуальних позицій доцільним би було надання характеристики поняття і видів «обставин» та «причин» втрати матеріалів кримінального провадження..

2. У підрозділі 2.3 дисертаційного дослідження «Процесуальний порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження в ординарному правовому режимі» авторка зазначає, що автоматичне застосування загальної процедури судового розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження є сумнівним із точки зору законодавчої техніки. Більше того, така відсутність прямої вказівки залишає невизначеною як форму процесуального розгляду, так і коло учасників. Однак, ні у тексті роботи, ні у запропонованих змінах до КПК України, що містяться у Додатку Б, не запропоновано закритий або відкритий порядок розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Це суттєво підсилило би роботу в цілому. Під час прилюдного захисту бажано деталізувати, який саме порядок розгляду клопотання про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

3. Слід погодитися з авторкою, що ефективно збереження та відновлення матеріалів можливе лише за умов належної цифрової інфраструктури, нормативної визначеності та розподілу відповідальності між суб'єктами кримінального провадження, з акцентом на забезпечення інформаційної безпеки та непорушності доказової бази. Проте, з тексту дисертації не зрозуміло, що саме авторка розуміє під терміном «належна цифрова інфраструктура» і яким вимогам має відповідати «інформаційна безпека» та «непорушність доказової бази». Під час прилюдного захисту дисертації цікаво почути думку здобувача із зазначеного питання.

Висловлені зауваження стосуються переважно спірних, дискусійних проблем. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Гордуз Ганни Володимирівни, яка є самостійним завершеним комплексним дослідженням актуальної теми, має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, що є новим вирішенням конкретного наукового завдання та сприяють здійсненню комплексного вивчення теоретико-правових та праксеологічних проблем відновлення втрачених матеріалів кримінального

провадження, розроблено науково обґрунтовані рекомендації та пропозиції, спрямовані на удосконалення основ відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Грунтуючись на викладеному вважаю, що дисертаційне дослідження Гордуз Ганни Володимирівни «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним монографічним дослідженням, яке виконане на належному рівні та відповідає вимогам, що пред'являються до подібного роду робіт.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для науки кримінального процесу, але й для правозастосовної практики. Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, рецензентом у дисертації та наукових публікаціях здобувача не виявлено академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації.

Викладені у дисертаційному дослідженні Гордуз Ганни Володимирівни рекомендації та конкретні пропозиції з удосконалення теоретичних положень відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і не позбавлені дискусійності.

Висновки та рекомендації, які отримані у процесі дослідження мають важливе практичне і теоретичне значення для науки кримінального процесу. Основні положення дисертаційного дослідження з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації. Їх кількість і якість відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Таким чином, дисертація представлена Гордуз Ганною Володимирівною є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отриманні нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, тому ця робота має істотне значення для розвитку вітчизняної науки та правозастосування.

У підсумку варто зазначити, що дисертаційне дослідження Гордуз Ганни Володимирівни на тему «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і

науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її авторка – Гордуз Ганна Володимирівна – на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

Доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

к.ю.н., доцент

Ганна МУДРЕЦЬКА